

הבנת המציאות המזרח תיכונית בידי הלשון

חצי

רימא אבו-ג'אבר

מערבית: אלמוג בהר

בריאה

אֲנִי שׁוֹלֵפֶת מִלְבֵּי חֶרֶב עֲשׂוּיָה אוֹיֵר
וְנִלְחַמְתִּי בְּמֵאֵהָב הַתּוֹפֵר אֶת חִלְשֵׁתִי
וְזוֹרַע בְּחֶלֶב שְׂדֵי אֶת סֵפֶר בְּרֵאשִׁית
וּבְצִלְעוֹ הַשְּׁבוּרָה לְנֹצַח
נְמִים הַסֵּפֶר הָרֵאשׁוֹן נֶאֱנִי

אֲנִי שׁוֹלֵפֶת מִדְּמֵי קֶסֶת דֵּיוֹ, וְהֶרְחֵחַ הִיא דְּפִים,
אֲנִי חוֹדְרֶת בְּזִכְרוֹן הָרֵאשׁוֹן אֶת סִמְנֵי:
כְּמָה חֵיוֹכִים

עֵין שְׁמִתְנַגְדֶּת לְמֵרְצֵעַ
וְאֵינְסֵפֶר שְׁלִילוֹת.

אֲנִי שׁוֹלֵפֶת מִמְחֻשְׁבוֹתֵי אֵשׁ
שָׁבָה אֲנִי מִלְחֵימָה אֶת תְּאוֹת הַבְּרִיָּאָה
וְזוֹרַעַת בְּאֶרְמָה אֶת מְלוֹתֵי:
אֲנִי, אֲתָה, הֶרֶגְעֵשׁ
וְאַחֲרֵינוּ — מְבוֹל.

השיר של רימא אבו-ג'אבר מתחיל בבריאה ונגמר במבול. באמצע מזדקק הר געש והמשוררת שולפת מלועו שורות חמות מאש. בקריאה שנייה השיר היפה הזה הוא גם ארס-פואטי. הדם הוא דיו והרוח היא דף. תענוג לדפדף במזג אוויר כזה.

דוני סומק

הבנת העולם הערבי מחייבת אותנו בהרחבת מאגר המזרחנים היודעים את שפתו ואת תרבותו, ומכירים במישרין את התהליכים המדיניים והתרבותיים העוברים עליו. שיתופם של מזרחנים בדיוני הערכה מדיניים וצבאיים על המתרחש במזרח התיכון הוא דבר חיוני. לכן מצופה ממשדר החינוך להגביר את לימוד הערבית, ולא לצמצמו. ♦

צבי גבאי הוא מחבר הספר השירה האימפריאליזם היפה, משירת שכנינו, בהוצאת ספרי 'עתון '77.

באחרונה התבררנו כי הוחלט במשרד החינוך לצמצם את לימודי הערבית בבתי הספר התיכוניים ולקצץ בתקציב לימודי הערבית. החלטה תמוהה, לנוכח הרמה הנמוכה של ידיעת הערבית הספרותית בישראל, אשר גורמת להבנה קלושה של המנטליות הערבית. אנחנו חיים באזור ששפת העמים החיים בו היא ערבית. אנו מחויבים לדעת ערבית כדי להרגיש שייכות לאזור, להבין את שפתו ותרבותו. הבנה זו דרושה לא רק לצרכים צבאיים, נוכח העימות שבו אנו נתונים, אלא גם לקשרים אורחיים ולדו-קיום שאנו שואפים לו. אמנם האזור בימים אלה סוער וקשרים אורחיים נשמעים הזויים, אך חשוב לעקוב באופן ישיר, ולא בתרגום, אחר האירועים. השפות האנגלית והצרפתית כבוחן במקומו מונח, אך הן אינן תחליף לידיעת הערבית, ספרותה ושירה, ולבקיאות בהיסטוריה ובהתרחשות של האזור.

הכישלון של ארצות הברית (ושל אנגליה) לכוון משטר חדש בעיראק לאחר הפלת סדאם חוסיין ואי הצלחותינו להתמודד עם הערבים, נובעים מהבנה מוגבלת של המציאות המזרח תיכונית. הבנה זו, המתבססת בעיקר על הערכות צבאיות, חסרה היכרות עמוקה עם התרבות הערבית. לכן אין בידינו תמונת מצב נכונה למתחולל במזרח התיכון.

כידוע, הגורם שעיצב את הלאומיות הערבית וממשיך לדרבנה הוא השפה הערבית, מקור גאווה של הערבים. בשפה זו קוראים, כותבים ומדברים. זו שרצה להבין את הערבים חייב ללמוד את שפתם. עוצמתה הלשונית של הערבית נטעה בלב הערבים את האמונה בייחוד שפתם. עושרה המילולי וכללי דקדוקה ההגיגי, חיזקו בלבם תחושה זו. הם האמינו שבגלל תכונות אלו בחר בה אלוהים לכתיבת הקוראן, וכך זכתה לסממני קדושה נצחיים.

לפיכך, הכרת הערבים ותרבותם תבוא בעקבות קריאת יצירותיהם הספרותיות, ובראש ובראשונה שירתם, שהאומה הערבית קשורה אליה בטבורה ובנימי נשמתה. שירה זו מדוקלמת בכל אתר ואתר ומעל גלי האתר, במועדונים ובירידי שירה, והיא משפיעה על מאזיניה השפעה מאגית. ההתלהבות הגדולה שבה מתקבלים משוררים בעולם הערבי מעידה כאלף עדים על התייחסות הציבור הערבי למשוררים ולשירה. נזאר קבאני, הנמנה עם גדולי המשוררים הערבים במאה העשרים, היטיב לתאר את השתעבודתה של האומה הערבית לשירה הערבית בשירו 'השירה היא האימפריאליזם היפה', שבו תיאר כיצד "הערבים נכנעו לאימפריאליזם של השירה". ניתוח שיריה של אום כולת'ום וההתלהבות שהם מעוררים בהמונים היו מסייעים רבות להבנת הקוד התרבותי הערבי. הבנה טובה יכולה למנוע טעויות בשדה הקרב ול פחות חשוב מכך: גם מסיבי לשולחן המשא ומתן.

עם קום המדינה נוצר בישראל מאגר אנושי הבקיא בתרבות ובלשון הערבית. מאגר אנושי זה היה גורם הקשר המרכזי להעברת המסרים הלשוניים והתרבותיים ממדינות ערב לישראל ולהפך. במרוצת השנים הולך מאגר אנושי זה ומידלדל, ולצערו לא נעשה די לרעננו בכוח צעיר הבקיא לא רק בשפה הערבית, אלא גם בתרבותם של עמי האזור, המעניקה חשיבות רבה לצורה, למבט, לטון ולסגנון הדיבור.